

ביאורים

הקראים נתונים בבעיה קשה. טענתם היא שאפשר לפסוק הלכה למעשה מפירוש פשט התורה בלבד. דבר זה הוביל אותם לכך שיש ביניהם שיטות שונות בנוגע להלכות מעשיות, או לחילופין, הם יתחייבו לקבל את דברי אחד מהם גם אם יש מי שחושב לפרש אחרת, על אף שזוהי סתירה לשיטתם שאין לקבל מסורת בפירוש התורה.

אך האמת היא שיהוד עם התורה קיבל משה מסיני כללים ופרטים מדוקדקים, תורה שבעל פה שניתנה יחד עם תורה שבכתב. בלי הגדרים שנמסרו בעל פה מדור לדור על ידי החכמים לא ניתן לקיים את המצוות כלל. אין הכוונה שהמצווה מתקיימת באופן חלקי אלא שאינה מתקיימת כלל. מי שרוצה לקיים את ציווי ה' בלי מסורת חז"ל מגיע לידי כך שדבר שהוא חושב למצווה הוא בעצם עברה, ודבר שהוא חושב לעברה הוא למעשה מצווה.

ריה"ל מביא מספר דוגמאות לכך, וביניהן מה שדורשים חז"ל "אשר יעשה אותם וחי בהם - וחי בהם ולא שימות בהם" (יומא פה:). המצוות ניתנו לנו כדי להחיות אותנו, ולא לגרום לנו חלילה מוות, מלבד מקרים מסוימים שבהם עלינו למסור את הנפש על קיום התורה והמצוות. אך לקראים אין מסורת חשובה זו, ולכן עלולים לגרום למוות גם במקרה של פיקוח נפש שדוחה איסורי תורה.

ריה"ל מוסיף שאמנם יש דברים שעל פי שורת הדין הם מותרים, אך למעשה ראוי להחמיר בהם. אתמול למדנו שיש הבדל בין הלכה לדברים שאינם הלכה אלא מנהגי חסידות, וצריך לעשות את ההפרדה ביניהם. מנהגי חסידות לא יכולים לבא על חשבון ההלכה. לעומת זאת בדברים שראוי להחמיר בהם יש שיקולים הלכתיים, מפני ספקות. לכן חשוב מאד ללמוד את גדרי ההלכה ואת אופן קיומה, כי רק כך מקיימים את המצווה בשלמותה.

הרחבות

מצווה לשמוע דברי חכמים

אֵלֶּא רְאוּי שְׁתַּבֵּיט אֶל הַעֲקָרִים מִן הַמִּקְבֵּל וְהַפְתּוּב. התורה מצווה אותנו "על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה, לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל" (דברים יז, יא). מביא שם רש"י את דרשת חז"ל "אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין". על פי זה מסביר הרמב"ן "אפילו תחשוב בלבך שהם טועים, והדבר פשוט בעיניך כאשר (כמו) שאתה יודע בין ימינך לשמאלך, תעשה כמצותם". הרמב"ן אומר שם שיכולות להיות מחלוקות בעניינים שונים, אם כל אחד יעשה כפי דעתו תהפוך התורה להרבה תורות חלילה, ולכן ציווה אותנו הקב"ה לשמוע לדברי חכמים בכל הוראתם. ודאי שיש לשמוע לדבריהם בדברים הפשוטים, בפרט שכמעט אינם טועים משום ש"רוח השם על משרתי מקדשו". אך גם אם נראית לכאורה טעות בדבריהם, הקב"ה נתן לנו את התורה על דעת זה שהם יפרשו אותה, וההלכות ייקבעו על פיהם (ועיין עוד להלן ג סז).

שאלות לדיון

לשם מה נצרך ריה"ל לומר שאת סוד המצוות יודעים רק האלוה ונביאיו?

"המדקדק ירחק מהם מבלי שיאסור אותם". מדוע?

וְאִם הַמְצֻוֹת אֵינָן מְגֻדְרוֹת אֲצִלוּ בְגִדְרֵים שְׂאִין לְעֲבָרִים, אִין הוּא מְבֻטָח מִהַפְּנֵס בְּהֵן מוֹה שְׂאִינוּ מֵהֵן, וּמִצִּיּוֹת קִצָּת מוֹה שְׂיִשׁ בְּהֵן מֵהֵן, מִפְּנֵי שְׂהוּא מִחִזֵּק בְּהַקְשֹׁ וְטַעְמוֹ, וְלִפִּיכָךְ יִקַּל בְּעֵינֵי הַקְּרָאִי הַנָּאֵת עֲבוּדָה זָרָה מִזֶּהָב וְכֶסֶף וְקִטְרֹת וְיִין, וְלִפִּי הַאָּמֶת הַפְּנוּת מִבְּלַעֲדֵי זֶה טוֹב יוֹתֵר, וְיִקְשֶׁה בְּעֵינָיו לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בַּחֲזִיר אֶפְלוּ לְרִפְּוֹאָה, וְהוּא לִפִּי הַאָּמֶת מִהַעֲבָרוֹת הַקְּלוֹת שְׂחִיבִים עֲלֵיהֶן מְלָקוֹת. וְכֵן הֵיִתָּה קִלְהָ עַל הַחֲזִיר אֲכִילֹת הַצְּמוּקִים וְהַעֲנֻבִים יוֹתֵר מִהַשְׁכָּרוֹת מִשְׂכָּר הַדְּבִשׁ אוֹ שְׂכָר הַתַּפּוּחִים, וְלִפִּי הַאָּמֶת הַפֶּךָ זֶה, כִּי הָאִסוּר אֲמָנָם הוּא בְּמֹה שְׂיִוצֵא מִהַגֶּפֶן בְּלֶבֶד, וְאִין הַפְּנֹנָה אִסוּר הַשְׂכָּרוֹת, כְּמוֹ שְׂעוּלָה בְּמִחְשָׁבָה, אֶלֶּא הַסּוּד אֲשֶׁר הוּא בְּחֻכְמוֹת ה' וְחֻכְמוֹת נְבִיאָיו וְקִדּוּשָׁיו. וְלֹא יִתְּכֵן לְחַשֵּׁב אֵת בְּעֲלֵי הַקְּבֵלָה וְהַסְּבָרָה לְסִכְלִים בְּדָבָר זֶה, כִּי מִלַּת 'שְׂכָר' מְפָרְסֶמֶת וְיִדּוּעָה, וְקִבְלוּ שְׂוִין וְשְׂכָר הָאִמּוֹר בְּכַהֲנִים כּוֹלֵל אֵת כָּל מִינֵי הַמְּשַׁפְּרִים, וְשְׂוִין וְשְׂכָר הָאִמּוֹר בְּנִזִּיר אֲמָנָם הוּא מַעֲסִים הַעֲנֻבִים בְּלֶבֶד.

וְלִמְצֻוֹת גְּדָרִים מְבַחְנִים בְּחֻכְמָה אֶף עַל פִּי שְׂהֵם מְגֻנִים בְּמַעֲשֵׂהָ, וְהַמְדֻקְדָּק יִרְחַק מֵהֵם מִבְּלֵי שְׂיִאָסֹר אוֹתָם, כְּמוֹ "בְּשֶׁר כֶּסֶף כֶּסֶף", אֲשֶׁר הוּא מְתָר, כִּי אִין אֲנּוּ בְּטוּחִים בְּמוֹת אוֹתוֹ בְּעַל הַחַיִּים, וְיִשׁ לְאוֹמֵר לוֹמֵר שְׂבִירָא, וְלִפִּיכָךְ הוּא מְתָר. וְהַטְּרָפָה בְּבַעַל חַיִּים הַנִּרְאָה בְּרִיאָה אִסוּרָה, מִפְּנֵי שְׂיִשׁ לוֹ חֲלֵי מְמִיִּת מִבְּלֵי סַפְקָה, לֹא יִתְּכֵן שְׂחִיבָה עֵמוֹ וְלֹא שְׂיִרְפָּא מְמוֹנָה, וְלִפִּיכָךְ נֶאָסֵר. וְעַם הַטְּעַם וְהַהֲתַחֲמָוֹת יִצְאוּ אֶלֶּה הַדִּינִים לְהַפְּךָ.

וְלִפִּיכָךְ אֵל תִּלְךְ אַחַר טַעְמָהּ וְהַקְּשָׁה בְּעֵנְפֵי הַמְצֻוֹת, שְׂיִפְּלוּךְ בְּסַפְקוֹת מְבִיאִים לְמִינוֹת, וְלֹא תִסְפִּים עִם חֲבֵרָה בְּדָבָר מֵהֵם, כִּי לְכָל אֶחָד מִבְּנֵי אָדָם טַעַם וְהַקְּשָׁה. אֶלֶּא רְאוּי שְׂתַבֵּיט אֶל הַעֲקָרִים מִן הַמִּקְבֵּל וְהַפְתּוּב, וְאֵל הַקְּשִׁים הַמְּשַׁתְּמָשִׁים בַּחֵק הַמִּקְבֵּל לְהַשְׁבֵּת הַעֲנָפִים אֶל הַעֲקָרִים, וְכֵּה שְׂיִבִּיאוּ אוֹתָהּ אֵלָיו, הַאָּמֵן בּוֹ, אֶף אִם יִרְחִיקוּהוּ הַשְּׂעִרְתָּהּ וּמִחְשָׁבָתָהּ. כְּמוֹ שְׂיִרְחִיקוּ הַמְּחַשְׁבָּה וְהַשְּׂעִרָה הַעֲדָר הַרִיקוֹת, וְהַקְּשִׁים הַשְּׂכָלִיִּים כְּבָר שְׂלְלוּ אֵת הַרִיקוֹת. וְכְמוֹ שְׂתַרְחִיק הַמְּחַשְׁבָּה אֶפְשָׁרוֹת הַתַּחֲלָקוֹת הַגּוֹף לְאִין סוּף, וְהַקְּשָׁה הַשְּׂכָלִי מְחִיב זֶה. וְכְמוֹ שְׂתַרְחִיק הַשְּׂעִרָה פְּדוּרִיּוֹת הַאָּרֶץ, וְהֵיִתָּה חֵלֶק אֶחָד מִמָּאָה וְשָׁשִׁים וְשְׂשׂוּהָ מַעְגוּל הַשְּׂמֶשׁ, וְכָל מוֹה שְׂבְּמוֹפְתֵי הַתְּכֻנָּה מִמּוֹה שְׂתַרְחִיקוּהוּ הַשְּׂעִרָה.

ההתחכמות במצוות

האסור, המגונה והמותר

המחשבה הראשונית וההיקש השכלי

מהכנס בהן - מלהחמיר ולאסור במקום שחובה להתיר. **המות מבלעדי זה** - כל דבר שקשור לעבודה זרה דינו "ייהרג ואל יעבור". **הסוד** - הכוונה הפנימית והאמיתית. **האמור בכהנים** - כוהן שתוי אסור לעבוד במקדש. **בשר כס כס** - בשר בהמה שחולה מאוד מותר באכילה אך מידת חסידות שלא לאוכלו. **העקרים** - עיקר הדין. **ההקשים** - המידות שנמסרו לדרוש בהם את התורה (קל וחומר, גזירה שווה וכו'). **להשבת הענפים אל העיקרים** - כיצד ללמוד את הפרטים השונים שבמצווה מוגוף התורה. **הריקות** - הפילוסופים טענו שאין בעולם חלל שהוא ריק מכלום, אף שזה נגד הסברה הראשונית. **הגוף לאין סוף** - כל עצם מתחלק לאין סוף חלקים. **במופתית התכונה** - ראיות חכמת האסטרונומיה.